

Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredilerin Merkezi Yönetim Bütçesi Üzerindeki Etkileri

Öz

Son on yılda ülkemizde kredi faiz oranlarının düşmesi ve bankacılık ürünlerinin çeşitlenmesiyle birlikte toplumun her kesimi kredi kullanabilir hale gelmiş ve kredi hacmi, Cumhuriyet tarihimizin zirve noktasına ulaşmıştır. Kredi hacminde artış yaşanması sonucunda takibe düşen kredi miktarında da aynı yönde artış yaşandığı görülmüştür. Takipteki kredilerin birçok yönden birçok alana etkisi olduğu gibi Merkezi Yönetim Bütçesi üzerinde de etkileri vardır. Kamu bankalarının iştirak gelirleri elde etmeleri ile Özel ve Yabancı Sermayeli Bankalarla birlikte kurumlar vergisi mükellefi olmaları, yıl sonunda elde etmiş oldukları kârdan Merkezi Yönetim Bütçesine pay aktarmalarını sağlamaktadır. Bu nedenle bu bankaların kullandırmış oldukları krediler, ne kadar az takibe düşerse, o kadar fazla bütçeye pay aktarılması söz konusu olacaktır. Bu bağlamda bütçe açısından önem arz eden takibe düşen kredilerin tahsil edilmesinde yaşanan sorunları iyi tespit etmenin yanında hızlı ve etkin bir tahsil sistemi oluşturulması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Takipteki Krediler, Merkezi Yönetim Bütçesi, Kamu Bankaları, Özel ve Yabancı Sermayeli Bankalar*

Mehmet HATİPOĞLU¹
Mahmut Ünsal ŞAŞMAZ²
Onur ERTÜRK³

The Impacts of Non Performing Loans on Government Budget in Turkish Banking Sector

Abstract

All segments of society have the opportunity to use credit as a result of the decrease of credit interest rates and the diversification of banking transactions over the past decade and credit volume has reached its peak in the history of the republic. As a result of the increase of credit volume; the amount of non-performing loans has risen as well. Non-performing loans have an important impact on control executive budget as well as on a large number of fields. The fact that state banks reobtain revenues from participations and become corporate taxpayer together with the private and foreign capital banks provide an opportunity for transferring funds obtained by the end of the year to control executive budget. Hence, the least the non-performing loans are, the more the funds may be transferred to control executive budget from the profit obtained. In this context; it is essential to efficiently determine the problems encountered in collecting the non-performing loans and to create a quick and an efficient collection system.

Keywords: *Non-performing loans, Control Executive Budget, State Banks, Private and Foreign Capital Banks.*

¹ Yrd. Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, İİBF, Hukuk Bilimleri Anabilim Dalı, mehmet.hatipoglu@usak.edu.tr

² Araş. Gör. Dr., Uşak Üniversitesi, İİBF, Bütçe ve Mali Planlama Anabilim Dalı, mahmut.sasmaz@usak.edu.tr

³ Doktora Öğrencisi, Celal Bayar Üniversitesi SBE Maliye Bölümü, onurerturk@hotmail.com.tr

1.Giriş

Türkiye’de; 2005 yılına kadar yaşanan yüksek faiz problemi nedeniyle kredi hacmi düşük seviyelerde kalmıştır. Fakat, bu yıldan itibaren faiz oranlarının giderek düşmesiyle birlikte kredi hacmi her geçen yıl gelişme göstermiş ve 2014 yılı sonu itibariyle ekonomi tarihimizde ilk defa toplam kredi hacminin GSMH’yı aştığı görülmüştür. Bu kadar önemli miktarlara ulaşan kredi hacmi, takibe düşen kredi miktarının artması gibi bir sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu artış ayrıca başka ekonomik ve sosyal etkileri de ortaya çıkarmaktadır.

Vatandaşların takipteki kredileri nedeniyle ticari sicil ve itibarlarının bozulması, kredi borcu nedeniyle yıllarca emek verdikleri mal varlıklarının piyasa değerlerinin çok altında satılarak yapılan icra takipleri sonucu borçlarını katlanarak ödemek zorunda kalmaları, hem ekonomimiz için önemli kayıplara hem de toplumda psikolojik ve sosyolojik tahribatlara neden olmaktadır.

Bu tür kredilerin bahsedilen etkileri yanında Merkezi Yönetim Bütçesi üzerinde de etkisinin olup olmadığı miktarsal ve oransal olarak değerlendirilerek ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Bu çerçevede çalışmada Türk bankacılık sektöründe kullanılan kredilerin Merkezi Yönetim Bütçesi üzerinde önemli bir etkiye sahip olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmada öncelikle Türk finans sektöründe yer alan kamu bankaları, Özel ve Yabancı Sermayeli Bankalar ile bütün bankaların yer aldığı veriler miktarsal ve oransal olarak yıllar itibarıyla analiz edilerek değerlendirilmiştir. Daha sonra yine aynı sınıflandırma çerçevesinde vergi mükellefi olan bankaların, vergi ödemeleri suretiyle Merkezi Yönetim Bütçesine aktarmış oldukları kaynaklar aynı şekilde miktarsal ve oransal olarak ele alınmıştır. Son olarak da diğer şeyler sabitken takibe düşen kredilerin tamamının tahsil edilmesi varsayımı ile bütçeye aktarılabilmesi durumu söz konusu olduğu halde aktarılamayan tutarın tespiti yapılarak, takipteki alacakların tahsil edilmesinde ne tür sorunlar ile karşılaşıldığı ve bu sorunların giderilebilmesi için ne tür adımlar atılması gerektiği vurgulanmaya çalışılmıştır.

Çalışmada sırasıyla kredi kavramı, takipteki kredi kavramı, takipteki kredilerin finansal ve ekonomik etkileri, Türkiye’deki bankaların takipteki kredilerinin analizi, Türk bankacılık sektöründeki takip-

teki kredilerinin Merkezi Yönetim Bütçesi üzerindeki etkileri ve son olarak Türkiye’de takipteki kredilerin tahsil edilmesinde yaşanan sorunlar ile daha hızlı ve etkin tahsil edilmesine yönelik önerilere yer verilmiştir.

2.Kredi Kavramı

Latince sözcük olarak inanma anlamına gelen kredi kavramı, güven anlamına gelen “credere” sözcüğünden gelmektedir (Sipahi, 2011: 45). Ayrıca kredi kelimesi, mevduat kelimesi ile birlikte bankacılık sektöründe en yoğun şekilde kullanılan iki kelimedenden biridir. Dar anlamda kredi kavramı; bir mevcudun belirli bir süreyle ve geri almak koşulu ile verilmesi veya verilmiş olan bir varlığın ödenmesine kefil olunması olarak ifade edilebilir (Ekşioğlu, 1999: 3, Akt: Şahbaz, 2010: 30). Bankalar, nakdi kredilerden faiz ve komisyon gelirlerinin yanında, gayri nakdi kredilerden de verilen garanti ve kefaletin, belirli oranlarında komisyon tutarlarını kendilerine gelir olarak kaydederek (Sipahi, 2011: 45).

Başka bir açıdan kredi kavramı, belirli bir süre sonra ödemek vaadiyle, mal, hizmet ve para cinsinden satın alma gücünün sağlanması ya da var olan satın alma gücünün belli bir zaman sonra geri alınmak üzere başka bir kimseye devredilmesi olarak da tanımlanabilir (Parasız, 2011:191).

Kredinin kanuni açıdan tanımına bakıldığında ise, aslında 1 Kasım 2005 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 48’inci maddesinde net bir şekilde kredinin tanımının yapılmadığını, sadece nelerin kredi olarak sayılabileceğini ifade eden bir hüküm olduğu görülmektedir. Söz konusu madde, “*Bankalarca verilen nakdi krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayri nakdi krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdi krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayri nakdi kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba ba-*

kılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.” hükmünü içermektedir.

3. Takipteki Kredi Kavramı

Bankaların kullandırmış olduğu kredinin vadesi geldiği halde kredi faizinin ve ana parasının zamanında ödenmemesi durumuna kredinin takibe düşmesi denilmektedir (Lata, 2014: 1). Başka bir tanıma göre; takipteki kredi, banka ile borçlu arasındaki geri ödeme anlaşmasına borçlunun uymaması sonucunda tahsilatta meydana gelen gecikme ve borç veren tarafın zarar etme ihtimalinin ortaya çıkmasıdır (Selçuk ve Darıcı, 2003: 174).

Çeşitli ihtiyaçlarını karşılama açısından yeterli gelire sahip olmayan bireylerin, banka gibi kuruluşlardan belirli bir maliyet ile geri ödemek üzere almış oldukları kredinin vadesi 90 günü geçmesine rağmen ilgili kredinin kısmen veya tamamen ödenmemesi halinde kredilerinin takibe düşmesi durumu ortaya çıkmaktadır (Yüceci ve Sözer, 2011: 43).

01.11.2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğe göre krediler beş gruba ayrılmaktadır. Tablo 1’de ifade edilen bu gruplar arasındaki üçüncü, dördüncü ve beşinci gruplarda sı-

nflandırılan tüm alacaklar; tahakkuk ettirilen faizlerin ve borçlu üzerindeki faiz benzeri yüklerin anaparaya ilave edilip edilmediğine veya yeniden finanse edilip edilmediğine bakılmaksızın; donuk alacak diğer bir ifadeyle takipteki alacak olarak kabul edilir.

Kredi müşterisinin aynı banka tarafından verilmiş birden çok kredisinin mevcut olması ve bu kredilerden herhangi birinin yapılan sınıflandırma gereği donuk alacak olarak kabul edilmesi durumunda, söz konusu kredi müşterisinin bankaya olan tüm borçları donuk alacak olarak aynı grupta sınıflandırılmaktadır. Burada Tüketici Kanunu kapsamındaki kredileri hariç tutmak gerekmektedir. Donuk alacak haline gelen ilk kredinin tamamen geri ödenmesi durumunda, kredi müşterisinin diğer kredileri aynı yönetmeliğin 4 üncü maddesi çerçevesinde değerlendirilerek yeniden sınıflandırılabilir.

Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik kapsamında takipteki krediler olarak nitelendirilen alacaklar için üçüncü gruba alındığı tarihten itibaren en az (% 20)’si, dördüncü gruba alındığı tarihten itibaren (% 50)’si ve beşinci gruba alındığı tarihten itibaren (% 100)’ü oranında özel karşılık ayrılmaktadır. Bu özel karşılıklar söz konusu bankaların bilançolarına bir gider kalemi (zarar) olarak kaydedilmektedir.

Tablo 1: Krediler ve Diğer Alacakların Sınıflandırılması

Gruplar	Gruplarda Yer Alan Krediler ve Diğer Alacaklar	Karşılık Ayrılacak Oran (%)
Birinci Grup	Standart Nitelikli Krediler ve Diğer Alacaklar	1
İkinci Grup	Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacaklar	2
Üçüncü Grup	Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar	20
Dördüncü Grup	Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar	50
Beşinci Grup	Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar	100

Kaynak: Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Bir bankanın kullandırmış olduğu kredinin takibe düşmesi, arzu edilmeyen bir durum olmakla birlikte aynı zamanda ilgili bankanın kârlılığını olumsuz bir şekilde etkileyen maliyet unsuru olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bankalarda takibe düşen kredilerin derecesi, banka yöneticilerinin performansı hakkında bilgi vermekle birlikte yatırım-

cılar ve düzenleyici otoriteler açısından karar süreçlerine etki eden önemli bir faktördür. Ayrıca bu durum ülkedeki ekonomik durum hakkında da bilgi vermektedir. Bankacılık sektöründe takibe düşen kredi ne kadar fazla ise ekonominin de o kadar sağlıklı olabileceği yorumu yapılabilir (Çan, 2014: 3-4).

4. Takipteki Kredilerin Finansal ve Ekonomik Etkileri

Takipteki krediler, bankacılık sektöründe çeşitli problemlerin meydana gelmesine sebebiyet vermektedir. Bir bankanın takipteki kredisi ne kadar fazla ise bankanın o oranda başarısız olduğu kabul edilmektedir. Bu başarısızlık bankaların performans verimliliğini de olumsuz yönde etkilemekte, takipteki kredi sorununu tetikleyerek daha da artırmaktadır (Hou ve Dickinson, 2007: 5).

Ekonomik durgunluğun da başlıca nedenlerinden biri takipteki kredilerdir. Her bir finansal sektörde takibe düşen krediler, borçlu olan şirketlerin zorluk ve kararsızlıklarla karşı karşıya kalmasına ve şirketlerin kârlılığının azalmasına yol açmaktadır. Ekonomik büyümeyi artırmak için takipteki kredilerin minimize edilmesi ve yukarıda zikredilen şirketlerin öngörülebilirlik seviyesinin artırılması gerekliliği vurgulanmaktadır (Messai ve Jouini, 2013: 852).

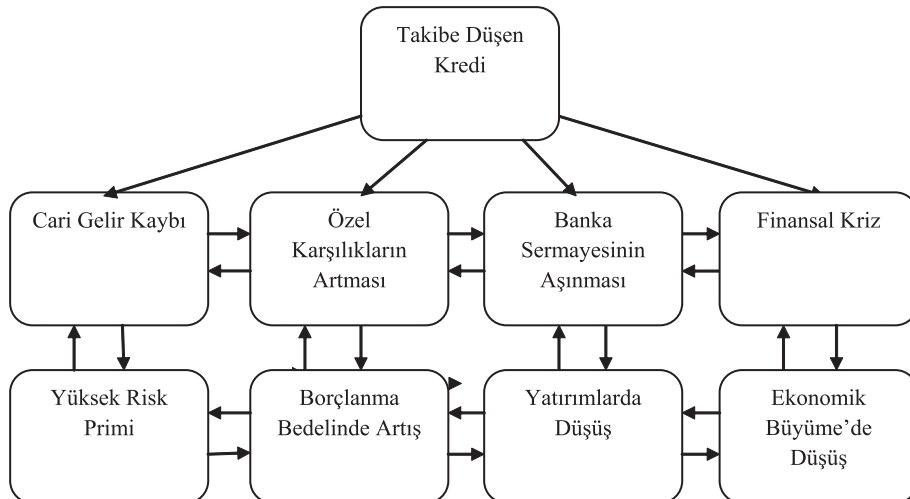
Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde takipteki kredi miktarı oranı ile banka başarısızlıkları ve ülkedeki finansal krizlerin genel olarak ilişkili olduğu kabul edilmektedir. Örneğin Doğu Asya ve Sahraaltı Afrika ülkelerinde yüksek orandaki takibe düşen krediler ile finansal/bankacılık krizleri arasında ilişki olduğu kanıtlanmıştır. ABD’de 2008 yılında yaşanan küresel finans krizininin, verilen konut kredilerinin takibe düşmesinden kaynaklandığı görülmüştür (Khemraj ve Pasha, 2009: 1-2). Yapılan ampirik çalışmalarda da takipteki kredilerin arttığı dönemlerde finansal krizlerin yaşandığı ya da finansal krizlerin yaşandığı dönemlerde takibe düşen kredilerin arttığı ispat edilmiş-

tir. Şekil 1’de finansal kriz ve takipteki kredilerin birbirinden etkilendiği yani tek taraflı bir etkinin olmadığı görülmektedir.

Yukarıda ifade edildiği gibi bankacılık sektöründe takipteki kredilerdeki artışın, finansal krizleri tetiklemesine ek olarak ortaya çıkan diğer bir sonuç, ekonominin lokomotif durumunda olan reel sektör üzerinde meydana getirdiği negatif etkilerdir (Polodoo vd, 2015: 53).

Bir ülkede takibe düşen krediler o ülkedeki finans ve reel sektör için önem arz etmektedir. Bu krediler bankaların mali durumları ve performansları üzerinde negatif bir etki ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca bu krediler, bankaların kâr marjlarında, aktif büyüklüğü ile kredi kapasitelerinde düşüş yaşanmasına neden olmakta ve bankacılık sektörünün kredi verme yönündeki tutum ve davranışlarını olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Eğer bankadan alınan kredilerin geri ödenmesinde belirsizlikler yaşanır, bu durum kamu ve özel kesimin projelerini hayata geçirmelerini engelleyebilir. Örneğin özel sektörde yer alan gerçek ve tüzel kişilerin takibe düşmeleri bankaların performansını negatif yönde etkileyeceğinden, ilgili gerçek ve tüzel kişilerin bankalardan borç alma konusunda sıkıntıya düşmelerine sebebiyet verecektir. Sonuç olarak bankaların kullandırmış oldukları kredilerin büyük bir bölümünün takibe düşmesi söz konusu olursa finans ve reel sektörün performansı bu durumdan olumsuz bir şekilde etkilenecektir. Bu nedenle takibe düşen kredi miktarlarının ortaya çıkardığı sorunların çözüme kavuşturulması için gerekliliklerin doğru tespit edilmesi ve bu yönde öneriler sunulması gerekmektedir (Zaib, 2014: 55-56).

Şekil 1: Takibe Düşen Kredilerin Ekonomik ve Finansal Etkileri

Kaynak: Adhikary, 2007: 76.

Bu kredilerin yukarıda bahsedildiği üzere birçok olumsuz sonuçlar ürettiği ve aynı zamanda birbirleriyle etkileşim halinde olan birçok probleme de sebebiyet verdiği açıktır. Örneğin Şekil 1'e göre bir kredinin takibe düşmesi finansal kriz yaşanmasını ortaya çıkarabileceği gibi finansal krizin ortaya çıkması da gerek ekonomik durgunluğun gerekse de banka sermayesinin aşınması gibi birçok alanı olumsuz yönde etkilemektedir. Tabi bu etkileşimin yoğunluk derecesi takibe düşen kredilerin miktarı ile yakından ilişkilidir. Bir kredinin takibe düşmesinin ortaya çıkabileceği muhtemel etkiler Şekil 1'de özetlenmiştir.

5. Türkiye'deki Bankaların Takipteki

Tablo 2: Kamusal Sermayeli Mevduat Bankalarının 2002-2014 Yılları Arası Toplam Kredileri ve Takipteki Kredileri (Milyon TL)

Yıl	Krediler ve Alacaklar	Takipteki Krediler	Özel Karşılıklar	Oran (%)
2002	8.270	3.571	-2.392	43,19
2003	12.912	4.471	-4.354	34,63
2004	21.807	2.459	-2.354	11,28
2005	18.368	2.255	-2.235	12,28
2006	30.061	2.144	-2.1289	7,13
2007	41.924	2.277	-2.263	5,43
2008	87.580	3.450	-3.025	3,94
2009	103.711	4.789	-4.171	4,62
2010	147.445	4.974	-4.368	3,38
2011	187.676	4.787	-4.139	2,56
2012	208.383	6.875	-5.419	3,30
2013	285.394	8.471	-6.854	2,96
2014 (9 ay)	329.276	10.540	-7.881	3,20

Kaynak: www.tbb.org.tr, (Erişim: 27.12.2014)

Tablo 2'de Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının 2002 ile 2014 yılları arası toplam kredileri, takipteki kredileri, özel karşılıkları ve takipteki kredilerin toplam kredilere oranı belirtilmiştir.

Tablo 2'de görüldüğü üzere Türkiye'deki Kamu

Kredilerinin Analizi

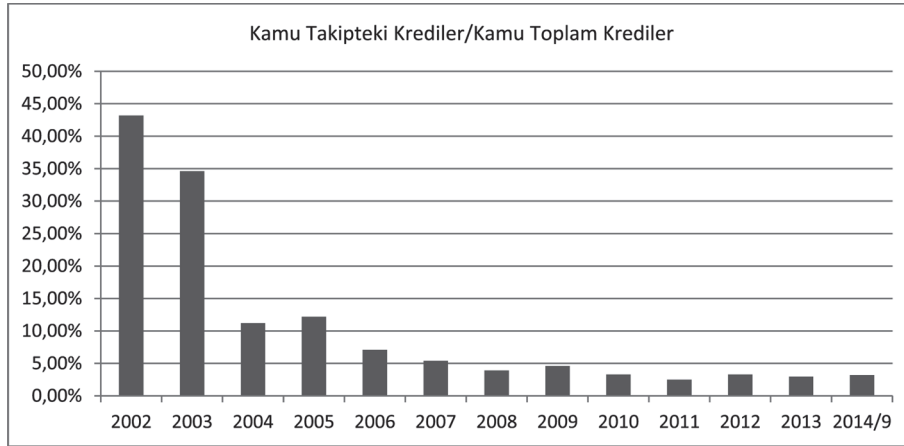
Bu bölümde kamu, özel-yabancı sermayeli ve tüm mevduat bankalarının takipteki kredilerinin analizi yapılmıştır.

5.1. Kamu Bankalarının Takipteki Kredilerinin Analizi

Bu bölüm Türkiye'de Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının 2002-2014 yılları arası takipteki kredilerinin gelişimi ile ilgilidir. Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarını, T.C. Ziraat Bankası A.Ş., Türkiye Halk Bankası A.Ş ve Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. oluşturmaktadır.

Sermayeli Mevduat Bankalarının takipteki alacakları 2002 yılında 3.571 milyon TL iken yıllar içerisinde miktarsal olarak sürekli artarak 2014 yılı 9.ay sonu itibariyle 10.540 milyon TL'ye ulaşmıştır.

Grafik 1: 2002-2014 Yılları Arası Türkiye'deki Kamu Bankalarının Takipteki Kredilerinin Toplam Kredilerine Oranı

Kaynak: www.tbb.org.tr, (Erişim: 27.12.2014)

Grafik 1'e bakıldığında ise, Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının 2002 ile 2014 yılları arası takipteki kredilerin toplam kredilere oranı belirtilmektedir.

Grafik 1'de Türkiye'deki Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının takipteki alacaklarının toplam kredilere oranı, ülkemizdeki en büyük ekonomik krizden 2002 yılında % 43,19 ile zirve yapmıştır. Diğer yıllar söz konusu oran, 2008 küresel ekonomik krize kadar azalma eğilimine girmiş, 2008 küresel ekonomik kriz yılının akabinde 2009 yılında % 4,62'ye yükselse de 2013 yılına kadar azalma eğilimini tekrar sürdürmüştür. 2014 yılı dokuzuncu ayı itibarıyla da, bir önceki yıla göre artış göstererek % 3,20 olmuştur.

01.11.2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğe göre üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıfa giren alacakların takipteki alacaklar olarak nitelendirildiği yukarıda açıklanmıştır. Yine Türkiye'deki bankaların söz konusu yönetmeliğe göre üçüncü sınıfa giren alacakları için % 20, dördüncü sınıfa giren alacakları için % 50 ve beşinci sınıfa giren alacakları için % 100 oranında özel karşılık ayırmaları gerekmektedir. Özel karşı-

lık bir banka için bilançoda zarar anlamına geldiğinden ve beşinci gruba doğru gelindiğinde bu zararın gerçeklik payı arttığından bankalar takipteki kredilerini sınıflandırmada beşinci grup içerisinde yer almaması için idari ve hukuki tedbirler almaktadırlar.

Tablo 2 incelendiğinde Türkiye'deki kamu bankalarının 2002 yılında takipteki krediler nedeniyle 2.392 milyon TL, 2014 yılı ilk 9. ayı itibarıyla ise 7.881 milyon TL özel karşılık ayırmak zorunda kaldıkları görülmektedir. Bankalar için özel karşılık giderleri faiz dışı giderler içerisinde yer almakta ve bankalar takipteki krediler nedeniyle ayırdıkları özel karşılık oranı kadar zarar etmektedirler. Bu durum, diğer şartlar sabit iken 2014 yılı 9. ayı itibarıyla takipteki alacaklar tamamen tasfiye edilebilseydi, Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının 7.881 milyon TL kâr edebileceği anlamına gelmektedir.

5.2. Özel ve Yabancı Sermayeli Bankaların Takipteki Kredilerinin Analizi

Bu kısımda ise Türk bankacılık sistemindeki Özel ve Yabancı Sermayeli Bankaların 2002-2014 yılları arası takipteki kredilerinin durumuna bakılmıştır.

Tablo 3: Özel ve Yabancı Sermayeli Mevduat Bankalarının 2002-2014 Yılları Arası Toplam Kredileri ve Takipteki Kredileri (Milyon TL)

Yıl	Krediler ve Alacaklar	Takipteki Krediler	Özel Karşılıklar	Oran (%)
2002	39.048	3.455	1.896	8,84
2003	49.735	3.168	2.5780	6,36
2004	74.452	3.473	2.941	4,66
2005	113.778	4.881	-4.202	4,28
2006	167.956	5.508	-4.844	3,28
2007	214.515	6.962	-5.917	3,24
2008	276.804	9.558	-7.514	3,45
2009	273.686	15.513	-12.948	5,66
2010	357.893	13.790	-11.434	3,85
2011	471.529	13.000	-10.103	2,75
2012	548.243	15.543	-11.307	2,83
2013	708.803	20.272	-15.102	2,86
2014 (9.ay)	796.760	23.056	-17.119	2,89

Kaynak: www.tbb.org.tr, (Erişim: 27.12.2014)

Tablo 3'te Özel ve Yabancı Sermayeli Mevduat Bankalarının 2002 ile 2014 yılları arası toplam kredileri, takipteki kredileri, özel karşılıkları ve takipteki kredilerin toplam kredilere oranı belirtilmektedir.

Burada Türkiye'deki Özel ve Yabancı Sermayeli Mevduat Bankalarının takipteki alacakları 2002 yılında 3.455 milyon TL iken 2009 yılına kadar sürekli artarak 15.513 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2009 yılından 2011 yılına kadar azalış eğilimi göstermiştir. Söz konusu takipteki alacaklar 2011 yılından 2014 yılı dokuzuncu ayına kadar sürekli artış eğiliminde olup, miktarsal olarak 23.056 milyon TL'ye yükselmiştir. Yıllar itibariyle bakıldığında, takipteki kredi miktarlarının ülkenin genel büyümesine bağlı olarak orantılı bir büyüme gösterdiği, ancak kriz dönemlerinde takipteki kredi artışlarının çok yüksek basamaklı olduğu dikkati çekmektedir. 2008 ekonomik krizindeki yüksek artışın etkileri, 2009 yılının sonuna kadar sürmüştür. 2010-2011 yıllarında etki kaybolmaya başlayarak 2012 yılından itibaren artan kredi hacmine bağlı

olarak artış düşük oranlarla devam etmiştir.

Türkiye'deki Özel ve Yabancı Sermayeli Mevduat Bankalarının takipteki alacaklarının toplam kredilerine oranı, 2002 ile 2014 yılları arasında % 8,84 ile % 2,89 arasında değişmiştir. Söz konusu oran 2002 yılında % 8,84 iken 2008 yılına kadar sürekli azalarak % 3,45'e düşmüştür. Mezkûr oran 2008 küresel ekonomik krizinin ardından 2009 yılında % 5,66'ya yükselse de ertesi yıllar sürekli azalış eğiliminde olup, 2014 yılı ilk dokuz ayı itibariyle % 2,89'a düşmüştür.

5.3. Kamu, Özel ve Yabancı Sermayeli Bankalarının Takipteki Kredilerinin Toplu Analizi

Türk bankacılık sistemindeki Kamu, Özel ve Yabancı Sermayeli bankalara toplu olarak bakıldığında takipteki kredilerin önemi daha çok dikkat çekmektedir. 2002-2014 yılları arası takipteki kredilerin gelişimi aşağıda verilmiştir.

Tablo 4: Türk Bankacılık Sistemindeki Bankaların 2002-2014 Yılları Arası Toplam Kredileri ve Takipteki Kredileri (Milyon TL)

Yıl	Krediler ve Alacaklar	Takipteki Krediler	Özel Karşılıklar	Oran (%)
2002	56.370	7.405	-4.562	13,13
2003	69.990	7.829	-7.096	11,18
2004	103.241	6.116	-5.448	5,92
2005	153.059	7.291	-6.576	4,76
2006	200.874	7.868	-7.172	3,91
2007	260.183	9.347	-8.279	3,59
2008	370.449	13.145	-10.662	3,54
2009	382.423	20.490	-17.228	5,35
2010	511.624	18.945	-15.918	3,70
2011	668.077	17.992	-14.359	2,69
2012	763.242	22.487	-16.759	2,94
2013	1.004.923	28.849	-22.018	2,87
2014 (9 ay)	1.137.860	33.712	-25.057	2,96

Kaynak: www.tbb.org.tr, (Erişim: 27.12.2014)

Tablo 4'te Türk bankacılık sistemindeki bankaların takipteki alacakları, 2002 yılında 7.405 milyon TL iken 2007 yılına kadar önemli bir değişiklik gözlenmemiştir. 2008 yılında 13.145 milyon TL olarak gerçekleşen takipteki alacaklar, 2008 küresel ekonomik krizin ardından 2009 yılında 20.490 milyon TL'ye yükselmiştir. Mezkûr alacaklar da, 2014 yılı dokuzuncu ayı itibariyle 33.712 milyon TL'ye kadar ulaşmıştır.

Türk bankacılık sistemindeki bankaların takipteki alacaklarının toplam kredilerine oranı, 2002 ile 2014 yılları arasında % 3,13 ile % 2,96 arasında değişmiştir. Söz konusu oran 2002 yılında % 13,13 iken 2008 yılına kadar sürekli azalarak % 3,54'e düşmüştür. Mezkûr oran 2008 küresel ekonomik krizinin ardından 2009 yılında % 5,35'e yükselse de ertesi yıllar azalış eğilimini devam ettirip, 2014 yılı ilk dokuz ayı itibariyle % 2,96'ya düştüğü görülmüştür.

6. Türk Bankacılık Sektöründeki Bankaların Takipteki Kredilerinin Merkezi Yönetim Bütçesi Üzerindeki Etkileri

Çalışmanın bu bölümünde kamu, özel-yabancı sermayeli ve tüm mevduat bankalarının takipteki kredilerinin Merkezi Yönetim Bütçesi üzerindeki etkileri ayrı ayrı ele alınmıştır.

6.1. Kamu Bankalarının Takipteki Kredilerinin Merkezi Yönetim Bütçesi Üzerindeki Etkileri

Türkiye'deki kamu bankaları birer anonim şirket niteliğinde olduklarından kurumlar vergisine tabidirler. Kamu bankaları olan Ziraat Bankası, Halk Bankası ve Vakıflar Bankasının sahipliği incelendiğinde Ziraat Bankasının tamamının Devlet'e ait olduğunu, diğer bankaların da bir kısmının halka açık olduğunu görmekteyiz. Türkiye'deki kamu bankalarının en büyük hissedarının Hazine Müsteşarlığı ve diğer kamu kurumları olduğu söylenebilir.

Türkiye'deki Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının, Türkiye Merkezi Yönetim Bütçesine etkisi iki şekilde gözlenmektedir. Birincisi; kamu bankaları kurumlar vergisi mükellefi oldukları için kâr elde ettikleri yıllarda, kurumlar vergisi ödeyerek Merkezi Yönetim Bütçesinin vergi gelirleri bölümünün b bendindeki kurumlar vergisi gelirleri kısmına gelir kaydedilmektedir. İkincisi ise, kamu bankaları yıl sonunda eğer kâr elde etmişler ise, elde ettikleri kârın tamamını, hissedarlarına hisseleri oranında paylaştırdıktan sonra kalan miktarı, teşebbüs ve mülkiyet gelirlerinin ikinci kısmı olan KİT ve Kamu Bankaları Gelirleri bölümüne gelir olarak kaydetmeleridir.

Tablo 5: Türkiye’deki Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının 2006-2013 Yılları Arası Kurumlar Vergisi Ödemeleri ve Merkezi Yönetim Bütçesi Kurumlar Vergisi Gelirleri (Milyon TL)

Yıl	Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının Kurumlar Vergisi Ödemeleri	Merkezi Yönetim Bütçesi Kurumlar Vergisi Gelirleri	Kamu Bankaları Kurumlar Vergisi Ödemesi/ Toplam Kurumlar Vergisi Gelirleri (%)
2006	947	14.728	6,40
2007	1.197	14.410	8,30
2008	1.040	18.157	5,70
2009	2.079	14.985	13,90
2010	1.613	17.951	8,90
2011	948	25.999	3,60
2012	2.634	23.875	11
2013	1.166	30.564	3,80

Kaynak: www.gib.gov.tr , www.bumko.gov.tr (Erişim 10.01.2015).

Tablo 5’te 2006-2013 yılları arasında Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının kurumlar vergisi olarak ödemiş oldukları tutarlar, Merkezi Yönetim Bütçesinin kurumlar vergisi gelirleri ve kamu bankalarının ödemiş oldukları kurumlar vergisi tutarının toplam kurumlar vergisi gelirlerine oranı yer almaktadır. Verilere 2006 yılından itibaren ulaşılabildiği için başlangıç yılı bu yıl olarak belirlenmiştir.

Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının kurumlar vergisi ödemelerinin 2006-2013 yılları arası miktarlar olarak 947 milyon TL ile 2.634 milyon TL arasında değiştiği görülmektedir. Söz konusu bankaların en düşük kurumlar vergisi ödemesi 2006 yılında 947 milyon TL olarak gerçekleşmiş olup, en yüksek vergi ödemesi 2012 yılında 2.634 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Mezkûr kurumlar vergisi ödemeleri, 2013 yılında önceki döneme göre büyük bir düşüş kaydederek 1.166 milyon

TL olarak gerçekleşmiştir. Tablo 5 ve tablo 6 birlikte incelendiğinde takipteki kredi miktarları ile kurumlar vergisi gelirleri arasındaki ilişki daha iyi yorumlanacaktır.

Tablo 5’te görüldüğü üzere Merkezi Yönetim Bütçesi kurumlar vergisi gelirleri, 2006 yılında 14.728 milyon TL iken yıllar içerisinde artış göstererek 2013 yılında 30.564 milyon TL olarak gerçekleşmiş ve Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının kurumlar vergisi ödemelerinin Merkezi Yönetim Bütçesi kurumlar vergisi gelirlerine oranı 2006-2013 yılları arasında % 3,60 ile % 13,90 arasında olduğu gözlenmiştir. Bu bağlamda yıllar itibariyle oransal bir istikrarın olmadığı görülmektedir. Söz konusu oran 2006 yılında % 6,40 iken 2009 yılında zirve yaparak % 13,90 olarak gerçekleşmiştir. Mezkûr oranın 2012 yılında % 11 olduğu, 2013 yılında da % 3,80’e düştüğü göze çarpmaktadır.

Tablo 6: Türkiye’de 2006-2013 Yılları Arası Hazine Portföyü ve İştirak Gelirleri ve Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri (Milyon TL)

Yıl	Hazine Portföyü ve İştirak Gelirleri	Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	Hazine Portföyü ve İştirak Gelirleri/ Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri (%)
2006	3.436	173.483	1,98
2007	4.559	190.360	2,40
2008	3.721	209.598	1,78
2009	3.777	215.458	1,76
2010	3.983	254.277	1,57
2011	3.89	296.824	1,35
2012	8.105	332.475	2,44
2013	8.474	389.682	2,18

Kaynak: www.bumko.gov.tr (Erişim 10.01.2015).

Tablo 6’da 2006-2013 yılları arasında Türkiye’de hazine portföyü iştirak gelirleri, Merkezi Yönetim Bütçe gelirleri ve iştirak gelirlerinin merkezi yönetim bütçe gelirlerine oranı yer almaktadır. Merkezi Yönetim Bütçesi 2006-2013 yılları arasında incelendiğinde II-Mülkiyet ve Teşebbüs Gelirlerinin KİT ve Kamu Bankaları Gelirleri bölümünün a bendindeki Hazine Portföyü ve İştirak Gelirlerinin Merkezi Yönetim Bütçesine katkısı 2006 yılında 3.436 milyon TL iken yıllar içerisinde değişkenlik göstererek, 2013 yılında 8.474 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Tablo 6 oransal olarak incelendiğinde Hazine Portföyü ve İştirak Gelirlerinin Merkezi Yönetim Bütçesine oranı 2006 yılında % 1,98 iken 2012 yılında en yüksek seviye olan % 2,44’e ulaşmış olup, 2013 yılında bir önceki döneme göre düşüş göstererek % 2,18’e gerilemiştir.

O halde Kamu bankalarının kurumlar vergisi ve iştirak gelirleri yoluyla Merkezi Yönetim Bütçesi üzerinde meydana getirdikleri etkiler Tablo 5 ve 6’da görülmektedir. Dolayısıyla, kamu bankaları ne kadar fazla kâr elde ederler ise o kadar fazla kurumlar vergisi ve iştirak geliri olarak Merkezi Yönetim Bütçesine katkı sağlamaktadırlar. Kamu bankalarının kârlılığını etkileyen faktörlerden en önemlilerinden biri takibe düşen kredi miktarıdır. Bu anlamda takipteki kredilerin düşürülmesi Merkezi Yönetim Bütçesindeki ilgili kalemlere daha fazla gelir kaydedilmesini sağlayacaktır.

Tablo 5 ve 6 incelendiğinde 2013 yılı itibarıyla Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları, merkezi yönetim bütçesine kurumlar vergisi yönünden 1.165.509 milyon TL, hazine portföyü ve iştirak gelirleri yönünden 8.474 milyon TL katkı sağla-

mıştır. Aynı yıl Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları, Tablo 3’de belirtildiği gibi takipteki kredileri için 6.854 milyon TL özel karşılık ayırmak zorunda kalmış ve bu karşılık oranı kadar zarar etmişlerdir. Diğer şartlar sabitken, 2013 yılında Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının takipteki kredilerinin tamamının tahsil ve tasfiye edildiği varsayımında, Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları 2013 yılında 6.854 milyon TL daha fazla kâr elde edeceklerdi. Bunun sonucu olarak; 1.371 milyon TL daha fazla kurumlar vergisi ödeyecek duruma gelebilirlerdi. Geriye kalan 5.843 milyon TL kâr, Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının ortakları arasında paylaşılacak ve en büyük payı en büyük hissedar olan devlet alacak ve Merkezi Yönetim Bütçesindeki hazine portföyü ve iştirak gelirleri bölümüne daha fazla gelir olarak kaydedilecekti. Fakat böyle bir durumda, takip için ayrılan özel karşılıklar nedeniyle, ilgili tutarlar merkezi yönetim bütçesine gelir olarak kaydedilememiştir.

6.2. Özel ve Yabancı Sermayeli Bankaların Takipteki Kredilerinin Merkezi Yönetim Bütçesi Üzerindeki Etkileri

Türkiye’deki Özel ve Yabancı Sermayeli Bankalar da birer anonim şirket olduklarından kurumlar vergisi mükellefidirler. Bu yüzden bu türden bankaların yılsonunda kâr elde etmeleri halinde kurumlar vergisi ödemeleri gerekmektedir. Ödemiş oldukları vergi, Merkezi Yönetim Bütçesinin vergi gelirleri bölümünün b bendindeki kurumlar vergisi gelirleri bölümüne gelir olarak kaydedileceğinden bu bankaların ödemiş oldukları kurumlar vergisinin bütçe üzerinde mutlaka bir etkisi ortaya çıkacaktır.

Tablo 7: Türkiye’deki Özel ve Yabancı Sermayeli Mevduat Bankalarının 2006-2013 Yılları Arası Kurumlar Vergisi Ödemeleri ve Merkezi Yönetim Bütçesi Kurumlar Vergisi Gelirleri (Milyon TL)

Yıl	Özel ve Yabancı Sermayeli Mevduat Bankalarının Kurumlar Vergisi Ödemeleri	Merkezi Yönetim Bütçesi Kurumlar Vergisi Gelirleri	Özel ve Yabancı Bankaların Kurumlar Vergisi Ödemesi/ Toplam Kurumlar Vergisi Gelirleri (%)
2006	1.371	14.728	9,31
2007	2.410	14.409	16,72
2008	1.952	18.157	10,75
2009	3.739	14.985	24,95
2010	3.940	17.951	21,95
2011	2.598	25.999	9,99
2012	5.543	23.875	23,21
2013	2.664	30.564	8,71

Kaynak: www.tbb.org.tr, (Erişim:10.01.2015).

Tablo 7’de 2006 ile 2013 yılları arası Özel ve Yabancı Sermayeli Mevduat Bankalarının kurumlar vergisi ödemeleri, Merkezi Yönetim Bütçesi kurumlar vergisi gelirleri ile Özel ve Yabancı Sermayeli Mevduat Bankalarının kurumlar vergisi ödemelerinin Merkezi Yönetim Bütçesi kurumlar vergisi gelirlerine oranı belirtilmektedir.

Tabloda görüldüğü üzere Türkiye’deki Özel ve Yabancı Sermayeli Mevduat Bankalarının kurumlar vergisi ödemelerinin 2006-2013 döneminde 1.371 milyon TL ile 5.543 milyon TL arasında değiştiği görülmektedir. Söz konusu vergi ödemesi 2006 yılında 1.371 milyon TL iken 2012 yılında 5.543 milyon TL’lik rakamla zirve yapmış, 2013 yılında bir önceki döneme göre düşerek 2.664 milyon TL olmuştur.

Özel ve Yabancı Sermayeli Bankalarının kurumlar vergisi ödemelerinin Merkezi Yönetim Bütçesi kurumlar vergisi gelirlerine oranı incelendiğinde 2006-2013 yılları arasında % 8,71 ile % 24,95 arasında değiştiği ve bu oranın yıllar itibariyle istikrarsız bir seyrinin olduğu göze çarpmaktadır. Mezkiir oran, 2006 yılında % 9,31 iken 2009 yılında en yüksek seviye olan % 24,95 olarak gerçekleşmiş, 2013 yılında % 8,71’e düşmüştür.

Özel ve Yabancı Sermayeli Bankalar da kamu bankaları gibi kurumlar vergisi yönünden Merkezi Yönetim Bütçesi üzerinde etki meydana getirmektedir. Yine bu tür bankaların daha fazla kâr elde etmeleri daha fazla kurumlar vergisi ödemelerini sağlayacaktır. Bu nedenle bu bankaların takibe düş-

şen kredi miktarı ne kadar az olur ise o kadar fazla kurumlar vergisi ödemesi doğacak ve söz konusu bankaların takibe düşen kredi miktarını azaltmaya yönelik önlemleri alması, Merkezi Yönetim Bütçesindeki kurumlar vergisi gelir kalemine daha fazla gelir kaydedilmesini sağlamış olacaktır.

Tablo 3 incelendiğinde Özel ve Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları, 2013 yılında takipteki kredileri nedeniyle 15.102 milyon TL özel karşılık ayırmak zorunda kalmışlar ve bu özel karşılıklar kadar zarar etmişlerdir. Diğer şartlar sabitken 2013 yılında Özel ve Yabancı Sermayeli mevduat bankalarının takipteki kredilerinin tamamının tahsil ve tasfiye edildiği varsayımında 15.102 milyon TL daha fazla kâr elde edebilecek, 3.024.052.000-TL daha fazla kurumlar vergisi ödeme durumu doğabilecek ve merkezi yönetim bütçesine daha fazla gelir kaydedilebilecekti. Fakat varsayım tersi bir durumla, takip için ayrılan özel karşılıklar nedeniyle ilgili tutar merkezi yönetim bütçesine gelir olarak kaydedilememiştir.

6.3. Kamu ve Özel Bankalarının Takipteki Kredilerinin Merkezi Yönetim Bütçesi Üzerindeki Toplam Etkileri

Türkiye’deki kamu, Özel ve Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları, Merkezi Yönetim Bütçesine hem kurumlar vergisi yönünden hem de hazine portföyü ve iştirak gelirleri yönünden etki etmektedir. 2013 yılı baz alınarak Tablo 5 ve 6 incelendiğinde Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları, kurumlar vergisi yönünden 1.166 milyar TL, hazine

portföyü ve iştirak gelirleri yönünden 8.474 milyon TL merkezi yönetim bütçesine gelir kaydedilmesini sağlamıştır.

Tablo 7 incelendiğinde ise Özel ve Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları 2013 yılında 2.664 milyon TL kurumlar vergisi ödeyerek Merkezi Yönetim Bütçesine bu tutar gelir olarak kaydedilmiştir. Bu durumda 2013 yılında söz konusu bankaların, toplamda merkezi yönetim bütçesine 12.303 milyon TL katkı sağladığı görülmektedir.

Yine aynı yıl söz konu bankalar 01.11.2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğe istinaden takipteki kredileri için Tablo 6’da görüldüğü üzere 22.018 milyon TL özel karşılık ayırmışlar ve bu miktar kadar zarar etmişlerdir.

Diğer şartlar sabitken 2013 yılında kamu Özel ve Yabancı Sermayeli Mevduat Bankalarının takipteki kredilerinin tamamının tahsil ve tasfiye edildiği varsayımında söz konusu bankalar, 22.018 milyon TL daha fazla kâr elde edip, 4.404 milyon TL daha fazla kurumlar vergisi ödeyebilecekken, takip için ayrılan özel karşılıklar nedeniyle ilgili tutar Merkezi Yönetim Bütçesine gelir olarak kaydedilememiştir.

Bunun yanı sıra Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının 5.843 milyon TL daha fazla elde edilecek olan kâr ortakları arasında paylaşılacak ve en büyük payı en büyük hissedar olan devlet alacak ve merkezi yönetim bütçesindeki hazine portföyü ve iştirak gelirleri bölümüne daha fazla katkı sağlanmış olacaktır. Sonuç olarak 2013 yılında söz konusu bankalar, toplamda merkezi yönetim bütçesine 12.303 milyon TL yerine 22.650 milyon TL katkı sağlayabilecekken, toplamda 10.347 milyon TL, aktarılabilmek ihtimali varken merkezi yönetim bütçesine aktarılamamıştır. Görüldüğü üzere örnek olarak aldığımız 2013 yılı incelendiğinde, devlet takibe düşen kredilerden dolayı toplamda yaklaşık olarak ilgili yılda bankalardan tahsil etmiş olduğu vergi ve iştirak geliri toplamı kadar vergi gelirinden mahrum kalmış olmaktadır.

Bankacılık sektöründe takipteki kredilerin tamamının tahsil ve tasfiye olması elbette ki imkânsızdır. Fakat takipteki krediler, işin idari boyutunu oluş-

turan bankalar ve hukuki boyutunu oluşturan icra müdürlüklerinin uygulama yöntemlerindeki bazı değişikliklerle daha sağlıklı işleyen bir sistem içerisinde hızlı ve etkin bir şekilde takip ve tahsil edilebilir. Örneğin 2013 yılı açısından mevcut takip oranı yarıya indirilirse Merkezi Yönetim Bütçesine 5.000 milyon TL daha fazla gelir kaydedilebilecekti. Türk bankacılık sisteminde takipteki kredilerin yarıya indirilmesi oransal olarak küçük fakat miktarsal olarak büyük bir değeri ifade etmektedir. Bu nedenle Türkiye’de takipteki kredilerin tahsilinde yaşanan sorunların tespit edilmesi ve ilgili sorunlara yönelik çözüm önerileri getirilmesi gerekmektedir.

7. Türkiye’de Takipteki Kredilerin Tahsil Edilmesinde Yaşanan Sorunlar İle Daha Etkin Ve Hızlı Tasfiye Edilmesine Yönelik Öneriler

Türkiye’deki kamu, özel-yabancı sermayeli mevduat bankalarının takipteki alacaklarının toplam kredilere oranına bakıldığında, 2002 yılında 7.405 milyon TL iken yıllar içerisinde miktarsal olarak artış göstererek bu tutar 2014 yılı 9. ay itibariyle 33.712 milyon TL’ye ulaşmıştır. Bankacılıkta çeşitli nedenlerden dolayı takipteki alacaklar muhakkak olacaktır. Fakat takibe düşen kredi miktarlarının azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılmalı, daha etkin çözüm önerileri getirilmelidir.

7.1. Takipteki Kredilerin Tahsil Edilmesinde Yaşanan Sorunlar

Takipteki kredilerin tahsili aşamasında birçok sorunla karşı karşıya kalınmaktadır. Yaşanan sorunlara göz atıldığında aşağıda sıralayacağımız konuların dikkate alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

i. Takip borçlularının yasal takip süreciyle ilgili yeterli bilgiye sahip olmaması, sadece çevrelerinden duydukları sürece ilişkin doğruluğu her zaman tartışmaya açık tespitlerle hareket etmeleri ve bankaların müşterilere bu konuda yeterli bilgilendirme yapmaması, müşterileri yine süreçle ilgili ekonomik sıkıntılara sokmaktadır. Bunun yanı sıra takibe düşen kredilere yönelik yasal takibin başlaması, bankalar açısından da maliyetli ve istenilmeyen bir durumdur. Yasal takibe geçmeden önce borçlulara takipten önce yapılandırma imkânları yeterince sunulmamaktadır

ii. Sürece ilişkin tebligat konusu, gözden geçirilmesi gereken diğer önemli noktadır. Takip sürecinde yasal olarak gönderilmesi gereken tebligatların muhataplarına ulaşması, şehir içinde dahi bazen yaklaşık olarak bir ayı bulabilmektedir. Ödeme emri, kıymet takdiri ve satış ilanı tebligatlarının borçlulara geç ulaşması, yasal takip sürecini uzatmaktadır.

iii. Bir kişi borcunu ödemekte temerrüde düşüğünde alacaklısı tarafından hakkında icra takibi başlatıldığında kuşkusuz icra masrafları oluşmakta ve bu masraflar borçluya yansıtılmaktadır. Bu durum vatandaşın zaten bir takım nedenlerden dolayı ödeyemediği borcunun daha da büyümesine yol açmaktadır. İcra takip süreçlerinde göze çarpan başlıca masraf kalemleri tebligatlar, haciz masrafları, kıymet takdir masrafları ve satış masraflarıdır. Yasal takip sürecinde icra masrafları, önemli büyüklüklere ulaşmaktadır. Bir borçlunun yasal takip sürecinde borcunun artmasına etki eden faktörlerden birisi de borçlunun icra dosyasına yaptığı ödemelerden kesilen tahsil harcıdır.

iv. İcra takibinin sonunda, Devlet, icra takibini başarı ile sonuçlandırmış olması nedeniyle tahsil harcı alır. Konusu para veya para ile değerlendirilmesi mümkün bir şey olan icra takiplerinde tahsil harcı icra takibi konusunun değeri üzerinden nispi olarak alınır. Tahsil harcı oranı, icra takibinin devam süresi ile doğru olarak artmaktadır. İcra takibi yapan avukatlarla yapılan görüşmelerde tahsil harcı oranının takip açılış miktarının % 4,55 ile % 12 arasında değiştiği belirtilmiştir. Söz konusu tahsil harç oranları yüksek olduğundan dolayı borçluların maliyetlerini artırmaktadır. Tahsil harç miktarları Merkezi Yönetim Bütçesi açısından küçük fakat borçlu açısından büyük bir değeri ifade etmektedir. Bu durum takibe düşen kredi borçluları olan kişilerin borcunu ödemekte zorluk yaşamalarına neden olmaktadır.

v. İcra takip sürecinde borçlu ya da alacaklı tarafından ödeme emrine itiraz, kıymet takdirine itiraz ve ihalenin feshi gibi davalar açılmaktadır. Bu dava süreçleri bazı dosyalarda 1,5- 2 yıl kadar sürebilmektedir. Mahkemelerdeki dava süreçlerinin uzun sürmesi, mahkemelerde hızlı ve etkin kararların alınamaması işleyen faizden dolayı ilgili takip borçlarının yükselmesine neden olmaktadır.

vi. Yasal takip sürecinde borçlular; yüksek avukat

vekalet ücretleri, cari faiz oranlarının en az % 30 fazlasıyla işleyen birikmiş temerrüt faiz tutarları, on yıllar boyunca çözülememiş ve gelişen teknoloji ile entegre edilememiş yüksek icra masrafları, Merkezi Yönetim Bütçesinde çok küçük bir paya sahip olan fakat önemli bedellere ulaşan icra tahsil harçlarıyla karşılaşmaktadırlar.

7.2. Takipteki Kredilerin Daha Etkin ve Hızlı Tasfiye Edilmesine Yönelik Öneriler

Türkiye'deki Özel ve Yabancı Sermayeli Bankalar ile Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarının takipteki alacaklarının daha etkin tasfiye edilmesine yönelik çözüm önerilerine göz atıldığında ise aşağıdaki hususları dikkate almak gerekmektedir:

i. Kamu, özel-yabancı sermayeli mevduat bankaları, takipteki alacaklarını öncelikle idari takip yöntemini etkin kullanarak, borçluya uzlaşma sağlayarak, mevzuat ve hukuk çerçevesinde yapılandırma olanakları kullanılarak, icra takibine başvurmadan söz konusu borcu tasfiye etmeye çalışmalıdır. Bilakis bankalar idari takip aşamasını fazla uzatmakta, borçluya idari takip aşamasında sürdürülebilir olmayan ödeme planları yapmaktadır. İdari takip aşamasında önemli olan, borçlu profilini iyi çıkarmak, sürdürülebilir ödeme planları yapmaktır. Aksi takdirde sürdürülebilir olmayan ödeme planlarının borçlular tarafından ödenmesi beklenirken, yasal takip aşamasındaki muhtemel hacze iştirak sırasında gerileme yaşanmaktadır. Nitekim bankalar, verdikleri kredilerin karşılığını (ipotek rehin gibi) bir teminatla güvence altına almamış iseler yasal takipte haciz sırası olarak gerilere düşmektedirler. İdari takip aşamasında olan borçlu haciz tehdidi ile karşı karşıya olmadığından, başka alacaklılar yasal takibe geçmişse öncelikle haciz tehdidinden kurtulmak için yasal takip borçlarını ödemekte, idari takipteki banka borcunu ödememektir. Eğer amaç banka riskini ortadan kaldırmaksa, idari takip aşamasında çok zaman kaybedilip borçlu mallarına hacizde çok gerilere düşmeden optimum zamanda yasal takibe geçilmelidir. Borçlu mallarındaki haciz sıralarına bakıldığında bankaların hacizleri, diğer alacaklıların hacizlerinden çok gerilerde kalmakta ve yasal takip yoluyla da borcu tasfiye etmek imkânsız hale gelmektedir.

ii. Eğer idari takip yöntemleriyle sorun çözümezse yasal takip yoluna başvurulmalıdır. Çünkü doğrudan yasal takibe başvurulması halinde borç-

lu, icra takibi sonucu avukat vekalet ücreti, anapara, temerrüt faizi, icra masrafları ve harçları ödemek zorunda kaldığından borçlunun maliyeti daha da artmaktadır. Buradaki amaç, borcu büyütme değil, borcu daha ödenebilir bir hale getirmek olmalıdır. Vekalet ücreti, temerrüt faizi, icra harç ve masrafları içinde borçluyu borcunu ödeyemez hale getiren en önemli kalem, cari faizlerin dört katına ulaşan temerrüt faizleridir. Bankalar, yasal takipteki riskin tasfiyesini kolaylaştırmak istiyorsa, temerrüt faz oranlarını cari faz oranlarına yakın seviyelere çekmelidir.

iii. Yasal takip yöntemlerinin sorunları olarak; takip sürecinde yasal olarak gönderilmesi gereken tebligatların muhataplara ulaşması şehir içinde dahi bazen bir ayı bulabilmekte olup, takip sürecini uzatmaktadır. Ülkemizdeki posta teşkilatının yeterli personelle çalışmaması ve tebligatı yapan personelin tebligatın hukuki boyutuna yönelik eğitiminin olmaması önemli bir etkidir. Bu konunun aşılmasına yönelik çözüm önerisi, resmi bir e-posta adresidir. Vatandaşların nasıl bir TC kimlik numarası ve resmi bir ikametgâhı varsa herkesin birer resmi e-posta adresinin olması da mümkündür. Söz konusu tebligatların muhatapların resmi e-posta adreslerine yapılarak takip sürecinin kısaltacağı düşünülmektedir.

iv. Bir vatandaş borcunu ödemekte temerrüde düşmüşünde alacaklısı tarafından hakkında icra takibi başlatıldığında kuşkusuz icra masrafları oluşmakta ve bu masraflar borçluya yansıtılmaktadır. Bu durum vatandaşın zaten bir takım nedenlerden dolayı ödeyemediği borcunun daha da büyümesine yol açmaktadır. İcra takip süreçlerinde göze çarpan en büyük masraf satış safhasında oluşmaktadır. Satış safhasındaki en yüksek gider ise icra, açık arttırma ve ilanının belli bir satış rakamını yakalamış bir gazetede ilan edilmesi gideridir. Belirli bir tirajı yakalamış bir gazetede satış ilanının yayınlanması, 2015 yılı itibariyle en az 2.500 TL civarı olup bu tutar yayınlanan gazeteden gazeteye ve gayrimenkulün değerine göre değişmekte, daha yüksek giderler borçluya yansıtılmaktadır. Kaldı ki çok yüksek bedel ödenerek belirli bir tirajı yakalamış gazetede ilan yapmak, ilanının görünürlüğünü de yükseltmemektedir. Çünkü günlük yayın yapan onlarca gazete ve bunların yüzlerce sayfası arasında o ilanlar kaybolup gitmekte, bu yüzden ilanının amacına ulaşması mümkün olmamaktadır. Bu konu ile ilgili çözüm önerisi ise icra açık arttır-

ma ilanlarının Adalet Bakanlığı'na ait resmi internet sitesinde yayınlanmasının yeterli olması ve bu masraftan borçlunun kurtulmasıdır. Adalet Bakanlığının elektronik ortamda ve yazılı yolla ilan yapması daha ekonomik ve ilanların etkinliğini artıracak bir yol olacaktır düşünülmektedir.

v. Bir borçlunun yasal takip sürecinde borcunun artmasına etki eden faktörlerden birisi de borçlunun icra dosyasına yaptığı ödemelerden kesilen tahsil harcıdır. İcra takibinin sonunda, Devlet, icra takibini başarı ile sonuçlandırmış olması nedeniyle tahsil harcı alır. Konusu para veya para ile değerlendirilmesi mümkün bir şey olan icra takiplerinde tahsil harcı, icra takibi konusunun değeri üzerinden nispi olarak alınır (Kuru vd., 2007: 75). Tahsil harcı oranı, icra takibinin devam süresi ile doğru orantılı olarak artmaktadır. İcra takiplerinde takip çıkışı üzerinden 492 sayılı Harçlar Kanunu'na ekli (1) sayılı tarifinin B/1- 3. fıkrasında belirtilen ve takip safhalarına göre tahsil harcı alınır. Ancak bu tahsil harcının doğabilmesi için takibin o safhasının yerine getirilmesi gerekir. Ödeme veya icra emrinin tebliği üzerine hacizden evvel ödenen paralardan (% 4,55), hacizden sonra ve satıştan önce ödenen paralardan (% 9,10), haczedilen veya rehinli malların satılıp paraya çevrilmesi suretiyle tahsil olunan paralardan (% 11,38) oranında tahsil harcı tahsil edilir.

Tahsil harcı, konusu para olan icra takiplerinde alacağın ödenmesi sırasında, konusu paradan başka bir şey olan icra takiplerinde ise icranın yerine getirilmesinden itibaren on beş gün içinde ödenir.(Harçlar k.m.28/B) (Kuru vd., 2007: 75). 2013 yılı Merkezi Yönetim Bütçesinde % 3,3 (BÜM-KO, 2015), paya sahip olan harçların içerisinde daha küçük bir paya sahip olan tahsil harçlarının oranının düşürülmesi takipteki alacağın daha etkin tasfiye edilmesine katkıda bulunacaktır.

vi. İcra takip sürecinde borçlu ya da alacaklı tarafından ödeme emrine itiraz, kıymet takdirine itiraz, ihalenin feshi gibi davalar açılmaktadır. Bu dava süreçleri bazı dosyalarda 1,5- 2 yıl kadar sürebilmektedir. Mahkemelerdeki dava süreçlerinin hantal bir yapıda ağır ilerlemesi, işleyen temerrüt faizi yüzünden takip borcunu yükseltmektedir. Söz konusu dava süreçlerinin kısaltılmasına yönelik çalışmalar yapılarak icra takip süreçleri kısaltılmalıdır.

8. Sonuç

Bankacılık sektöründe, bankaların kullandırmış oldukları kredilerin süresi içinde geri ödenmemesi, ilgili kredinin sorunlu kredi olmasına yol açmaktadır. Bankaların kullandırmış oldukları kredilerin sorunlu hale gelmesi ise, bankalar üzerinde başta kârlılık konusunda olmak üzere farklı yönlerden olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Söz konusu kredilerin bankacılık sektöründe ilgili bankalar üzerinde olumsuz etkileri olduğu gibi, Merkezi Yönetim Bütçesi ve birçok sektör (alan) üzerinde de etkileri bulunmaktadır. Nitekim bir bankanın kullandırmış olduğu kredilerin bir kısmının takibe düşmesi durumunda ilgili yönetmelik kapsamında belli oranda özel karşılık ayrılması zorunlu olmakta ve ayrılan karşılıklar bilançoda zarar olarak yazılmaktadır.

Hem kamu bankaları hem de Özel ve Yabancı Sermayeli Bankalar anonim şirket olduklarından kurumlar vergisi mükellefidirler. Vergi mükellefi olan bankaların, takibe düşen kredi miktarının belli oranında özel karşılık ayrılmaları ve bunun zarar olarak yansması, ilgili tutarın % 20'si kadar kurumlar vergisi gelirinden vazgeçilmesi sonucunu doğurmaktadır. Ve ilgili tutar kadar Merkezi Yönetim Bütçesine daha az kaynak aktarılmış olmaktadır. Tabii kamu bankalarında takibe düşen kredilerin kurumlar vergisi dışında Merkezi Yönetim Bütçesi üzerinde ayrıca bir etkisinin olduğunu belirtmekte yarar vardır. Kamu bankaları elde etmiş oldukları kârları, yıl sonunda Merkezi Yönetim Bütçesinde yer alan merkezi yönetim bütçesinin genel bütçe gelirlerindeki teşebbüs ve mülkiyet gelirlerinin ikinci kısmı olan "KİT ve Kamu Bankaları Gelirleri" kalemine aktarmaktadırlar. Dolayısıyla takibe düşen kredi miktarı kadar daha az kâr elde edecek olan kamu bankaları, ilgili tutar kadar bütçeye daha az kaynak aktarmış olacaklar ve bütçe üzerinde olumsuz etki meydana getireceklerdir. Elbette sorunlu kredilerin bütçe açısından önemli olup olmadığı ya da ne kadar öneme sahip olduğu bu sorundan kaynaklı bütçeye aktarılmayan tutar ile doğrudan ilişkilidir. Bu belirsizliğin tespiti de belirtilen yönüyle önem arz etmektedir.

Kaynakça

ADHIKARY, Bishnu K.; (2007), "Non Performing Loans in the Banking Sector of Bangladesh: Realities and Challenges", *Bangladesh Institute of Bank Management (BIBM)*, pp.75-95.

ÇAN, Erkan; (2014), "Sorunlu Kredi Transferi ve Fiyatlaması

Üzerine Bir Çalışma", *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 90, ss.3-18.

DICKINSON, David and Yixin HOU; (2007), "The Non-Performing Loans: Some Bank-level Evidences, Research Conference on Safety and Efficiency of The Financial System", *Asialink/ASIE/B7*, pp.105-139.

EKŞİOĞLU, Tümay; (1999), "Bankacılıkta Kredi Politikası, Risk Unsurları, Türkiye'deki Bankaların Karşılaştıkları Kredi Problemleri ve Uygulamaları", *Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.*

Gelir İdaresi Başkanlığı; (Erişim: <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=271>, 10.01.2015)

KHEMRAJ, Tarronand and Sukrishnalall Pasha; (2009), "The Determinants of Non-performing Loans: An Econometric Case Study of Guyana," presented at the Caribbean CentreforBankingand Finance Bi-annual Conference on Banking and Finance, St. Augustine, pp.1-25.

KURU, Baki, Ramazan Arslan ve Ejder YILMAZ; (2007), *İcra ve İflas Hukuku, Yirmi birinci Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.*

LATA, Rabeya S.; (2014), "Non-Performing Loan and Its Impact on Profitability of State Owned Commercial Banks in Bangladesh: An Empirical Study", *Proceedings of 11th Asian Business Research Conference, BIAM Foundation, Dhaka, Bangladesh, ISBN: 978-1-922069-68-9, pp.1-13.*

MESSAI, Ahlem S. ve Fathi JOUINI; (2013), "Micro and Macro Determinants of Non-performing Loans", *International Journal of Economics and Financial Issues*, Vol. 3, No. 4, ISSN: 2146-4138, pp.852-860.

PARASIZ, İlker; (2011), *Türkiye ve Dünya'da Bankacılık, Birinci Baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa.*

POLODOO, V, B.Steetanah, R.V.Sannassee, K. Seetah, K. Padachi; (2015), "An Econometric Analysis Regarding The Path Of Non Performing Loans- A Panel Data Analysis From Mauritian Banks And Implications For The Banking Industry, *The Journal of Developing Areas*, Sayı: 49, No: 1, ss.53-64

Resmi Gazete, 01.11.2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Nite-liklerinin Belirlenmesi ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliği. Erişim: <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/11/20061101.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/11/20061101.htm>, (Erişim: 10.01.2015).

Resmi Gazete; 19.10.2005 Tarihli 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu.(Erişim: <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/11/20051101m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/11/20051101m1.htm>, (Erişim, 10.01.2015).

Resmi Gazete, 02.07.1964 Tarihli 492 Sayılı Harçlar Kanunu [http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11756.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11756.pdf](http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11756.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11756.pdf), (Erişim: 11.01.2015).

SELÇUK, Hasan ve Adem DARICI; (2003), "Türk Bankacılık

Sektöründe Tahsili Gecikmiş Alacaklar”, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Öneri Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 20, İstanbul, ss.173-189.

SİPAHİ, Barış; (2011), *Bankacılık İşlemleri ve Muhasebesi*, Türkmen Kitabevi, İstanbul.

ŞAHBAZ, Nazan; (2010), “Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler ve Makro Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi*, Afyon.

T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (Erişim:<http://www.bumko.gov.tr/TR,4534/merkezi-yonetim-butce-gelirleri-2006-2012.html>, 10.01.2015).

Türkiye Bankalar Birliği, <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>, (Erişim: 11/01/2015).

YÜCEMİŞ, Başak Tanınmış ve Asım İnanç SÖZER,; (2011), “Bankalarda Takipteki Krediler: Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredilerin Tahminine Yönelik Bir Model Uygulaması”, *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 5, ss.43-56

ZALB, Amir, Faiza FARID, Muhammad Kamran K.; (2014), “Macroeconomic and Bank-Specific Determinants of Non-Performing Loans in the Banking Sector in Pakistan”, *International Journal of Information, Business and Management*, Sayı: 6, No:2, ISSN 2076-9202, ss.53-81.

<http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>, (Erişim: 27.12.2014).

<http://www.gib.gov.tr/index.php?id=271>, (Erişim: 10.01.2015)

<http://www.bumko.gov.tr/TR,4534/merkezi-yonetim-butce-gelirleri-2006-2013.html>, (Erişim 10.01.2015).